

Commissiestuk

Onderwerp : Stemhulptest gemeenteraadsverkiezingen maart 2014
Referentienummer : 2013/358570
Auteurs : H. Pohlmann-Vonk, D. Taets van Amerongen-Ingram

1. Inleiding

Stemhulptesten zijn een veelgebruikt instrument bij de landelijke en gemeenteraadsverkiezingen. Ter voorbereiding op de gemeenteraadsverkiezingen op 19 maart 2014 is onderzoek gedaan naar de verschillende vormen van stemhulptesten. Stemhulptesten hebben een positief effect op de opkomstpercentages (gemeenteraadsverkiezingen 2010: 53,03% en 2006: 54,94%). De eerste stap bij deze voorbereidingen is het maken van de keuze tussen de verschillende aanbieders op dit terrein. Er zijn drie aanbieders: Stemwijzer, Kieskompas, DeStemVan.nl.

De vergelijking tussen de StemWijzer, Kieskompas en Necker van Naem¹ is gemaakt op basis van de informatie die verkregen is uit:

- Gesprek en foldermateriaal van Prodemos inzake de StemWijzer.
- Gesprek en foldermateriaal van Necker van Naem inzake DeStemVan.nl.
- Gesprek en foldermateriaal van Kieskompas
- Vergelijkend onderzoek tussen StemWijzer en Kieskompas uitgevoerd door Motivaction. Een onafhankelijk bureau dat dit in opdracht van Prodemos heeft uitgevoerd. Dit onderzoek is uitgevoerd in 2010 en sindsdien hebben beide aanbieders de stemhulptesten verbeterd.

2. Advies aan de commissie Bestuur

Geadviseerd wordt:

Te kiezen voor: Kieskompas, en heeft daarbij de volgende onderbouwing:

- Kieskompas heeft zeer veel ervaring in het maken van stemhulptesten (in binnen- en buitenland)
- Het is hun expertise om juist geformuleerde stellingen te maken die recht doen aan alle partijen in het politieke landschap.
- Kieskompas maakt gebruik van een vijfpuntschaal (Likert items), waarbij ook ruimte is voor een duidelijke middenpositie en partijen niet dwingt 'stelling' te nemen.
- Kieskompas is wat betreft opzet vergelijkbaar met de StemWijzer, waar al ervaring mee is in Haarlem. De Stem van Haarlem wijkt daar enigszins van af.
- In een onderzoek van TNS/NIPO gaven respondenten aan meer door Kieskompas aan het denken te worden gezet dan door StemWijzer.
- Bij alle drie de aanbieders hebben we vertrouwen in het voorbereidingsproces.
- Kieskompas is vergeleken met de Stem van Haarlem en Stemwijzer, de goedkoopste.

3. Beoogd resultaat

Het doel van de inzet van een stemhulp is:

1. Burgers informeren over de keuze die zij kunnen maken bij de gemeenteraadsverkiezingen.
2. Opkomstbevordering.
3. Een positief effect op de kwaliteit van de politieke participatie.

¹ Meer informatie is te vinden op www.stemwijzer.nl www.kieskompas.nl en www.destemvan.nl

4. Argumenten

Argumenten vanuit het oogpunt van burgers en communicatie

1. De naamsbekendheid en methode van StemWijzer is bij de Haarlemse burger groter dan Kieskompas en DeStemVan.nl, omdat de StemWijzer betrokken was bij de verkiezingen in 2006 en 2010 (StemWijzer was in 59 gemeenten actief bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2010).
2. DeStemVan.nl bouwt voort op een succesvolle Vlaamse variant en hanteert een intuïtieve en laagdrempelige navigatie.
3. Kieskompas is ook vanaf de Tweede Kamer verkiezingen in 2006 actief, zowel in Nederland als daarbuiten (Kieskompas was in 64 gemeenten actief bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2010).
4. Bij Stemwijzer kunnen inwoners van Haarlem in november 2013 via social media zoals Facebook input leveren bij het bepalen van de onderwerpen voor de stellingen. Hierbij gaat het om de onderwerpen niet om de stellingen zelf. Als basis wordt aan de inwoners de onderwerpen van de stellingen van 2010 voorgelegd met het verzoek deze aan te vullen.
5. Bij de DeStemVan.nl kunnen inwoners zelf aangeven wat er echt moet gebeuren in de eigen gemeente en zij kunnen ook stemmen op ideeën van plaatsgenoten. Er ontstaat op deze manier een lijst met gewaardeerde ideeën. Deze ideeën geven een beeld van de thema's die actueel zijn in de gemeente. Gemeenten kunnen dit instrument ook na de verkiezingen inzetten om de opvattingen van inwoners over specifieke onderwerpen te peilen.
6. Kieskompas kan een burgerpanel bevragen op belangrijke thema's, omdat zij een groot bestand hebben van deelnemers die hebben aangegeven dat zij benaderd mogen worden.
7. StemWijzer werkt met eens/oneens/geen mening (schaal van 3). Kieskompas werkt met een vijfpuntschaal met de categorieën 'helemaal mee eens', 'mee eens', 'neutraal', 'niet mee eens', 'helemaal niet mee eens' (schaal van 5). DeStemVan.nl werkt met een slider die je kunt bewegen. Bij de Stemwijzer kan de deelnemer aan één of meer stellingen extra gewicht toekennen die dan vervolgens dubbel tellen voor het resultaat. Ook bij Kieskompas kunnen deelnemers aangeven welke onderwerpen zij het belangrijkste vinden; dit weegt mee in het eindresultaat.
8. DeStemVan.nl en StemWijzer geven een stemadvies, waardoor een deelnemer meteen ziet hoe groot de overeenkomst is met de diverse partijen. Kieskompas plaatst je in een politiek landschap in een grafiek. Dit wordt zichtbaar gemaakt per vraag maar ook voor de totale score.
9. Alle aanbieders verzorgen ook landelijke publiciteit. DeStemVan.nl doet dit via nu.nl dat een groot bereik heeft. ProDemos draagt via persberichten en de hun eigen website. Kieskompas gaat samen met de gemeente Hilversum een landelijke lancering verzorgen. Daarnaast verzorgen zij in samenwerking met de Griffie, de lokale publiciteit.
10. Alle aanbieders bieden meer dan alleen een stemhulptest. Andere diensten richten zich op andere manieren om de burgers te motiveren naar de stemmen, zoals het leiden van debatten. ProDemos heeft een app voor Android/Apple en Facebook waarop de stemwijzer is in te vullen. De meeste van deze extra diensten kosten ook extra geld (m.u.v. de bestaande app van de StemWijzer).
11. Volgens het onderzoek van Motivaction heeft Stemwijzer in 2010 een hoger bereik en waardering onder moeilijk bereikbare doelgroepen zoals ouderen en lager opgeleiden. In een onderzoek van TNS/NIPO gaven respondenten aan meer door Kieskompas aan het denken te worden gezet dan door StemWijzer.

Argumenten vanuit het oogpunt voor fracties/raadsleden

Stellingen

12. Bij alle aanbieders ziet het proces om te komen tot de stellingen er professioneel uit.
13. Bij de StemWijzer en Kieskompas moeten er 30 stellingen worden geformuleerd over die onderwerpen waarop de partijen zich het meest van elkaar onderscheiden.
14. Omdat Kieskompas verbonden is aan de VU van Amsterdam, zorgen zij ervoor dat de stellingen wetenschappelijk verantwoord tot stand komen en dat de balans in de stellingen op het gebied van de verdeling tussen conservatief – progressief en links – rechts, gewaarborgd is. Dit doet recht aan alle partijen.
15. Bij de StemVan.nl wordt door de gemeenteraad op basis van de actualiteit en lokale omstandigheden het aantal stellingen (dus geen geconstrueerde of gezochte (tegen)stellingen) bepaald. Er wordt niet gewerkt met vaste antwoordcategorieën waardoor het ook mogelijk is een politieke uitruil voor te leggen aan de gebruiker. Bijvoorbeeld: ‘nu snel veel bezuinigen’ of ‘bezuinigingen spreiden over een lange periode.

Stemmen op stellingen

16. Bij de StemVan.nl bepaalt de deelnemer door het verschuiven van een slider in hoeverre hij of zij het eens of oneens is met de stelling. Per stelling kan de deelnemer vervolgens ook de positie van alle of alleen gewenste politieke partijen in zijn gemeente op de schaal tonen. De deelnemer hoeft niet bij iedere stelling de positie van (een deel van de) partijen in beeld te brengen, het stemadvies komt ook tot stand wanneer de gebruiker alleen zijn eigen positie per stelling aangeeft.
Ook bij Kieskompas kan de gebruiker zien op welke issues hij of zij het eens of oneens is met een partij. Ook kan iedere gebruiker zelf nagaan welke tekstdelen uit de verkiezingsprogramma's of van de websites de positionering ondersteunen.
Bij de Stemwijzer kan de deelnemer bij iedere stelling en het resultaatsscherm een toelichting van de partijen openen.
17. Bij Kieskompas wordt de methode van ontwikkeling van stellingen en partijplaatsingen verantwoord op de Haarlemse pagina van het Kieskompas.

Toelichting bij stellingen

18. Bij de StemWijzer kan bij iedere stelling een toelichting van partijen worden opgenomen. In het resultatenschermbild ligt minder de nadruk op hoogst scorende partij en meer de nadruk op een overzichtelijke vergelijking tussen de eigen standpunten en de partijstandpunten.
19. Bij Kieskompas is er per stelling een uitleg per partij.
20. Bij DeStemvan.nl wordt bij iedere stelling een beknopte toelichting van de politieke partijen gegeven.

Stemadvies

21. Bij de StemWijzer krijgt de burger een stemadvies.
22. Bij Kieskompas wordt de burger geplaatst in een politiek veld van partijen. Door weging van sommige stellingen komen deelnemers anders te staan t.o.v. de partijen. Dit kan per vraag zichtbaar worden gemaakt, maar ook voor de totaalscore.

23. Bij DeStemVan.nl wordt per stelling berekend wat procentueel de afstand is tussen de stelling van de gebruiker en de politieke partijen. Voor alle stellingen tezamen wordt de gemiddelde afstand van de kiezer tot politieke partijen in percentages uitgedrukt. De mate van overeenkomst wordt weergegeven voor alle partijen die deelnemen aan de stembulptest.

Stellingenbijeenkomst

24. Bij alle aanbieders wordt een bijeenkomst georganiseerd waar de stellingen worden bepaald (periode oktober tot december).
25. De adviseurs van Necker van Naem maken voorafgaand aan de bijeenkomst een opzet voor de stellingen aan de hand de verkiezingsprogramma's en input van politieke partijen (oktober-november).
Kieskompas maakt ook eerst een inhoudelijke analyse aan de hand van verkiezingsprogramma's en andere relevante informatie. Indien gewenst kan een burgerpanel worden geraadpleegd en/of een stadsdebat worden gehouden om input te geven voor de onderwerpen voor de stellingen.
ProDemos houdt een enquête onder een aantal politiek ingewijden (burgemeester, griffier, secretaris en journalisten) en een kleine groep burgers. De ondervraagden kunnen aangeven welke onderwerpen zij belangrijk vinden en kunnen zelf nieuwe onderwerpen aandragen.
26. Bij alle aanbieders worden daarna de politieke partijen gevraagd zichzelf te plaatsen op de stellingen. Kieskompas controleert de zelfplaatsingen omdat ze dit ook wetenschappelijk willen verantwoorden. Eventuele verschillen worden besproken met de politieke partijen.
De onderzoekers van Necker van Naem toetsen de score en leggen eventuele verschillen terug.

Overig

27. In de StemWijzer wordt het aantal gebruikers vermeld, de afzonderlijke scores op de stellingen van alle deelnemers en aan welke stellingen de deelnemers het meeste extra gewicht hebben toegekend. Deze statistieken vormen een goede basis voor verdere discussie op verkiezingsbijeenkomsten, lijsttrekkersdebatten, berichtgeving in de media of gewoon in huiselijke kring. Ook bij DeStemVan.nl wordt het aantal gebruikers bijgehouden.
Kieskompas kan alle data leveren, waarop O&S zelf ook nadere analyses kan maken over de opiniestructuur in Haarlem.
28. De ontwikkelaars van DeStemVan.nl zijn ervaren (Necker was voorheen betrokken bij Kieskompas) en Ivox is internationaal betrokken bij het ontwikkelen van applicaties rond opiniepeilingen, inspraaktrajecten en stemtesten.
Kieskompas is verbonden aan de VU van Amsterdam en er altijd op gericht om wetenschappelijk onderbouwde uitkomsten te geven. Zij bieden sinds 2006 een stembulptest aan, in zowel Nederland als diverse andere landen (Frankrijk, Egypte, Mexico, etc.)
StemWijzer is onderdeel van Prodemos en ook sinds 2006 actief op dit terrein.

5. Kosten

De kosten bedragen voor:

- A. Stemwijzer: €8.500 en €250 per fractie exclusief BTW. Toegezegd is dat we in aanmerking komen voor een korting van €1.000.
- B. Kieskompas: €9.500 exclusief onafhankelijk van het aantal deelnemende partijen.

C. DeStemVan.nl: €10.000 exclusief BTW

Budget voor de stemhulptest is gereserveerd in de Kadernota 2013 in het totaalbedrag voor de verkiezingen (€32.000).

Voor alle partijen geldt dat bij meerwerk ook meer kosten in rekening worden gebracht.

6. Uitvoering/planning

- 12 of 19 september 2013: besluit commissie Bestuur.
- November 2013: start voorbereidingen stemhulptest.
- December 2013: stellingen avond met alle politieke partijen die deelnemen aan de gemeenteraadsverkiezingen.
- Januari 2014: definitief maken van de stellingen.
- Februari 2014: stemhulptest online en start communicatie richting verkiezingen.

7. Advies - Kieskompas

Geadviseerd wordt te kiezen voor Kieskompas, met de volgende onderbouwing:

- A. Kieskompas heeft zeer veel ervaring in het maken van stemhulptesten (in binnen- en buitenland).
- B. Het is hun expertise om juist geformuleerde stellingen te maken die recht doen aan alle partijen in het politieke landschap.
- C. Kieskompas maakt gebruik van een vijfpuntschaal (Likert items), waarbij ook ruimte is voor een duidelijke middenpositie en partijen niet dwingt 'stelling' te nemen.
- D. Kieskompas is wat betreft opzet vergelijkbaar met de StemWijzer, waar al ervaring mee is in Haarlem. De Stem van Haarlem wijkt daar enigszins van af.
- E. In een onderzoek van TNS/NIPO gaven respondenten aan meer door Kieskompas aan het denken te worden gezet dan door StemWijzer.
- F. Bij alle drie de aanbieders hebben we vertrouwen in het voorbereidingsproces.
- G. Kieskompas is vergeleken met de Stem van Haarlem en Stemwijzer, de goedkoopste.